

1951 - פרשת הירי באל-מג'דל

מאת: סגן גל קנדלקר, עוזרת היועצת המשפטית לזרוע היבשה, מחלקת הייעוץ והחקיקה

בשנת 1951 נערך משפט צבאי בערכאה הצבאית הבכירה ביותר - בית-הדין הצבאי העליון. במשפט נדון ערעור של שני חיילים שהואשמו ברציחתם של שני ערבים צעירים, בעיר אל-מג'דל (לימים, חלק מאשקלון). אחד החיילים ערער על הרשעתו ברצח, לאחר שהורשע ונדון לארבע שנות מאסר; חייל נוסף ערער על הרשעתו בניסיון לרצח של אחד משני הערבים ונידון לשנתיים מאסר. ערכאת הערעור דחתה את ערעורי החיילים, הן בגין ההרשעה והן בגין חומרת העונש, תוך העברת ביקורת, גם על השרשרת הפיקודית.

כתבות הנוגעות לתופעת המסתננים בשלהי שנות ה-50 (עיתון 'מעריב', סריקה מתוך אתר המרשתת של הספרייה הלאומית)

רקע עובדתי

בשנת 1949, הוצבה פלוגת חיילים בעיר אל-מג'דל (לימים אשקלון). על הפלוגה הוטלה משימה לבדוד את המרחב הערבי המאוכלס ובכלל זה למנוע ממסתננים לחדור לעיר ולמנוע מתושבי העיר מלעזוב אותה בלי לקבל רישיון לכך.

הפלוגה שהתה באזור היישוב היהודי, בדרום העיר, בעוד שצפונה של העיר, בו התגוררו תושבים ערבים, היה נתון לצו סגירה צבאי ולעוצר בשעות החשיכה, והוקף בגדר תיל.

כאשר נתקלו החיילים בחשודים ששהו בשטח הסגור שלא לפי התנאים, משימתם הייתה לעצור אותם. כעולה מפסק הדין, בעת ההיא "הסביבה הייתה מסוכנת והערבים הרבו להסתנן אליה", שכן גדר התיל הייתה פרוצה במקומות מסוימים. ימים אחדים קודם לאירוע הירי, הורה מפקד הפלוגה לחייליו לנקוט משנה זהירות, נוכח חשש לכך שמסתננים יגיעו לגדר כשהם חמושים על-מנת לתקוף ולא על-מנת לבקר את קרוביהם בשטח הסגור.

באחד הימים, נודע לאחד מחיילי הפלוגה, שבאותו הלילה צפויה הגעה של מסתננים מרצועת עזה. הוא הציע לחברו, לארוב יחד עימו למסתננים, והאחרון נענה בחיוב. השניים, חיילים בדרגת טוראי, יצאו אל עבר השטח הסגור בצפון העיר וארבו באישון ליל למסתננים. בשעה 04:00 לפנות בוקר לערך, זוג החיילים הבחינו בארבעה ערבים שנכנסו דרך פרצה בגדר ורצו לתוככי העיר. שניים מתוכם ברחו כל אחד לבית הוריו. שני החיילים הגיעו לאחד הבתים ודרשו שהמסתננים יצאו החוצה, בתגובה יצאו אב ובנו; הבן הודה שבא מהעיר עזה בשעות הלילה ובניגוד להוראת סגירת השטח והעוצר. שני החיילים עצרו את הבן, בעוד שהאב נלווה אליהם והרגיע את בנו, כי לא יאונה לו כל רע, וכי רק יעצרוהו לזמן מה וישיבו אותו לעזה.

בשלב מסוים, שני החיילים החליטו להתפצל. האחד לקח את העצור לכיוון המחנה הצבאי, בעוד שהשני החזיר את האב לביתו, המשיך בחיפושים ומצא את המסתנן השני, שאף הוא ברח לבית הוריו, ועצר גם אותו. בהמשך, שני החיילים נפגשו והלכו לכיוון המחנה עם עצוריהם.

זמן קצר לאחר מכן, הגיעו חיילים אחרים לאחד המחסומים, כשהם נושאים לוחות עץ שעליהם היו מוטלות גוויותיהם של שני העצורים. החיילים השליכו את הגופות על העשב בקרבת המחסום. בשעה 07:00 בבוקר הגיעו למקום הוריהם של העצורים ומצאו את גופות בניהם, כאשר עליהן פצעי ירי רבים.

בחקירתם הודו שני החיילים בירי ובהריגת העצורים.

ההליך המשפטי

על יסוד ההודאות של שני החיילים, מצא בית-הדין המיוחד את החייל אשר הוליך את העצורים אשם ברצח שני העצורים; ואת החייל השני בניסיון לרצח, בכך שירה באחד מהעצורים מתוך כוונה לגרום למותו. השניים הורשעו ונגזרו עליהם ארבע שנות מאסר בפועל, ושנתיים של מאסר בפועל בהתאמה.

בפסק הדין תוארה פלוגת החיילים כיחידה מגוונת, בה שירתו עולים חדשים, אנשי גח"ל, אצ"ל, לח"י ועוד. רבים מאנשי הפלוגה היו צעירים בגילאי 17-18, שרובם לא ידעו קרוא וכתוב בעברית ולא נעשה דבר כדי ללמדם או להעשירם תרבותית בדרך כלשהי. המשמעת בפלוגה תוארה כרופפת וכזו שבה המפקדים לא הקפידו על מילוי הוראות בנושאים שונים כמו נהלי שמירה, כללים לאכיפת צו סגירת השטח סגור וכללים בדבר החזקת נשק.

בהקשר זה הרחיבו השופטים את תיאורם וציינו כי במחנה שרר מצב של הפקרות, בו החיילים הרגישו כמי שחופשיים לנהוג בערבים בכלל ובמסתננים בפרט, כרצונם. חלק מן החיילים היו תופסים את המסתננים ומביאים אותם למעצר, וחלק אחר היה מחסל אותם במקום.

בית-הדין המיוחד קבע, כי האשם העיקרי במצב שנוצר היה מפקד הפלוגה, שלא טיפל באנשיו ולא דאג להם, נעדר רבות מן המחנה והשאיר את ענייני הפלוגה לדרגים תחתיו.

שני הנאשמים, שאחד מהם יוצג על ידי הסניגור הצבאי הראשי, רס"ן יצחק אורן, ערערו לבית-הדין הצבאי העליון. הטענות בערעור נגעו לעצם ההרשעה ולחומרת העונש. בכל הנוגע להרשעה, דחה בין הדין הצבאי העליון את הערעור.

באשר לעונש, בית-הדין הצבאי העליון קבע כי מידת העונש הייתה מצויה בשיקול דעתו של בית-הדין בערכאה הראשונה, וכי בית-הדין בערכאת הערעור לא יתערב בה אלא אם הייתה טעות בדבר, כגון התעלמות מנקודות

חשובות או התחשבות בנתונים שאין להביאם בחשבון. לאחר בחינת הדברים, החליט בית-הדין הצבאי העליון שלא להתערב בחומרת העונש, וקבע שבית-הדין הצבאי המיוחד לא טעה בקביעת העובדות.

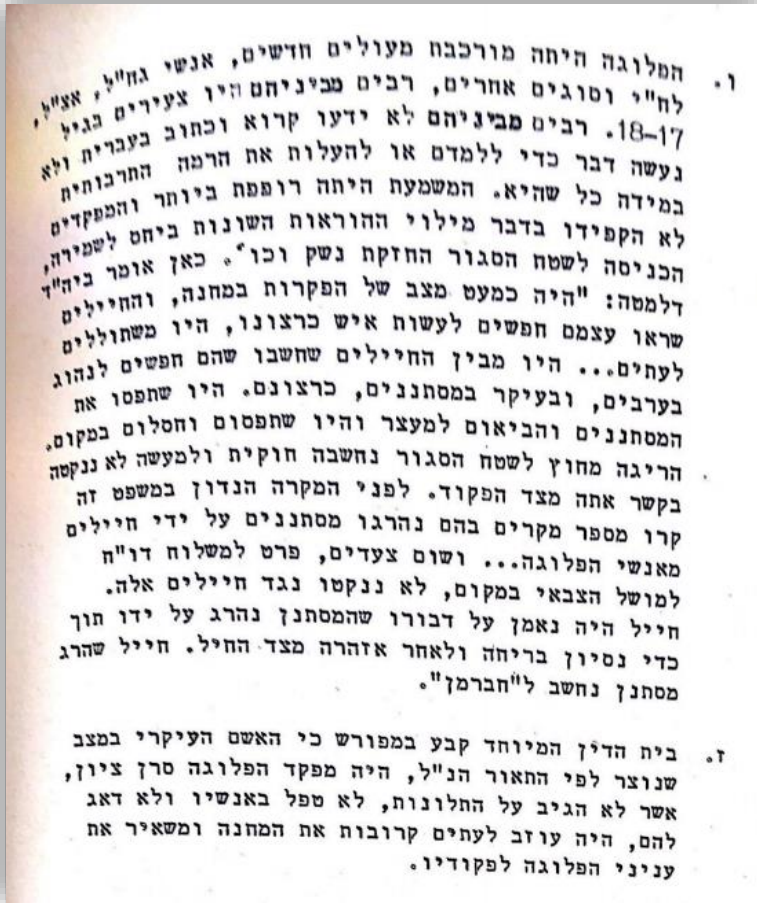
משכך, הוחלט לדחות את הערעורים ולקיים את פסק-הדין של בית-הדין המיוחד, על החיוב בדין ועל העונשים שנכללו בו.

חשיבות הפרשה

המקרה המתואר אינו המקרה היחיד של ירי במסתננים ובערבים שהפרו צווים לסגירת שטח ולעוצר בשנותיה הראשונות של המדינה. פרשת הירי באל-מג'דל שיקפה סדרה של אירועים בעייתיים שאירעו במסגרת ההגנה על גבולות המדינה בעת ההיא. הרשעתם של החיילים והעונש שהושת עליהם מבטאים את נחישות המערכת הצבאית להוקיע התנהגויות פסולות, מעין אלה.

פסק הדין של בית-הדין הצבאי העליון התייחד במספר היבטים, ובולטת בו השאיפה לשרטט גם את גדר אחריותם של המפקדים, לשמור על משמעת פקודיהם ולהבטיח שיחידתם אינה מתדרדרת להפקרות ולחוסר משמעת.

זהו אחד מפסקי הדין הראשונים של בית-הדין הצבאי העליון. בשים לב למסר החד והבלתי מתפשר של פסק הדין, ובשים לב לכך שבראש ההרכב ישב אלוף איתן אבישר, יש ליחס לו חשיבות רבה.

תיאור האווירה בפלוגת החיילים, מתוך פסק דינו של בית-הדין הצבאי העליון

מדוע בחרתי בנושא?

כחלק מתפקידי במדור היועץ המשפטי לזרוע היבשה, אני מספקת ייעוץ משפטי, למפקדת קצין בטיחות ראשי ומחלקת בטיחות ובקרת איכות של זרוע יבשה (להלן: "מבק"א יבשה"). מבק"א יבשה הינה הסמכות הצבאית המקצועית הבכירה לבטיחות בפעילות אימונים ביבשה, בפעילות מבצעית ביבשה, וכן לבטיחות באש, בעבודה ובדרכים.

בתפקידי, אני נתקלת לא מעט בטענות ובאמירות בקשר לחשיבותם של מפקדים בהכוונת התנהגות פיקודיהם; הדברים מכוונים כמובן להיבטים של בטיחות, אך דומני שניתן ללמוד רבות לעניין זה גם ממקרים אחרים שבהם האקלים היחידתי הוביל לתופעות פסולות. האירוע באל-מג'דל הוא תזכורת לשיעור חשוב, שכל מפקד צריך לשנן בקשר לחשיבותו של האקלים היחידתי ובקשר להשפעתו הישירה על עניין זה.

להרחבה בנושא, ראו את המקורות הבאים:

- ע/97/50 טור' זאב וטור' נאמן נ' התובע הצבאי הראשי (לא פורסם, 2 במארס 1951);
- זיו בורר ואירנה פיינ, "מפקד: האחריות הפלילית בעבירות רשלנות", המשפט הפלילי בצה"ל 151 (2006).